

Středověká estetika

Jacques Le Goff – Středověký člověk a jeho vnímání světa

- středověký člověk obklopen propracovaným ideologickým a kulturním systémem
- pro středověkého člověka je viditelný svět jenom stopou po světě neviditelném
- středověký člověk žije v „lese symbolů“ – symbolické myšlení

Středověký bestiář - příklad symbolického myšlení

Středověká estetika – 2 základní období

1. Patristika (1. st. n. l. – 8. st. n. l) – doba církevních otců, např. Aurelius Augustinus (sv. Augustin)
2. Scholastika – období vrcholného středověku, předchází mu prescholastika – 9 .st., raná scholastika 11.-12. Stol., vrcholná scholastika – 13.st. pozdní scholastika – do konce 15. st.

Patristika - Aurelius Augustinus (354 až 430 n. l.)

- Napravený hříšník – své životní zkušenosti shrnul ve svém díle Vyznání
- Uvažuje o umění z různých úhlů:
 - a) nahlížení na umění z mravního hlediska - k umění se mladí lidé uchylují proto, aby se vyhnuli užitečnější věci
 - b) sémiotické úvahy o umění – umění jako znak
 - c) úvahy o vztahu uměleckého díla k pravdivosti

Sémiotické úvahy

- spis O pořádku
- člověk primárně nereaguje na věci, ale na znaky (na pojmenování věcí)
- Úvaha O tanci - tanec má dvě složky – tělesnou a znakovou
- Znakovost uměleckého díla nás přibližuje duchovní sféře

Vztah uměleckého díla k pravdivosti

- Předkládá různé druhy iluzí, které nalezneme v umění
- malované obrazy, obrazy v zrcadle a smyslové klamy
- esenciální rys umění - schopnost uměleckých děl tíhnout k tomu, být něčím, čím ve skutečnosti být nemohou
- Neoddělitelnou součástí umění je klam, iluze

Pseudo-Dionýsos Aeropagita 500 n. l.

- Úvahy o kráse inspirované Platonem
- existuje Prákrása, která je nejvyšším dobrem – zdroj veškeré krásy
- Vše, co vidíme na zemi je odleskem božské krásy
- Krása musí být cílem našeho bytí – spějeme k bohu
- Znehodnocení smyslové krásy, upřednostňování neviditelné absolutní krásy pocházející ze světa idejí, krása ztrácí svůj estetický smysl

Scholastika

- scholastika chápána jako specifický způsob myšlení, metodologie
- tato metodologie vychází z úvah o logice a dialektice
- scholastika upřednostňuje dialog, základem sylogismus (2 teze, z nichž se vyvodí závěr
- upřednostňování deduktivního principu
- Scholastika vychází z axiomů (nezpochybnitelných pravd)
- Smyslové poznání klamné x teoretické myšlení přináší pravdu

Spor o univerzálie

- Základní otázka: Existuje univerzálie samostatně, nebo jen v naší mysli?
- Dvě základní stanoviska: nominalismus a realismus
- realisté – obecné ideje, pojmy existují reálně
- nominalisté – reálně existují pouze jednotlivé věci

Scholastické pojetí umění

- umění vyjadřováno latinským termínem *Ars*
- důraz na poznávací a produktivní aspekt umění
- umění je vědění, znalost objektivních pravidel, pomocí kterých lze vytvořit nějakou věc
- umělec vytváří něco, co zdokonaluje přírodu

TOMÁŠ AKVINSKÝ 1225 - 1274

- Ústřední téma jeho díla – spojení víry a rozumu
- zaměřen na rozvíjení racionální větve scholastiky – považuje Boha za nejvyšší rozum
- dokázání církevních dogmat za pomoci rozumu
- Poznání světa tvoří základní předpoklad k poznání boha

Pět důkazů boží existence:

- 1) veškerý pohyb vyžaduje zdroj pohybu
- 2) každý účinek má příčinu
- 3) věci mohou a nemusí být
- 4) ve všech věcech existuje stupeň méně a více
- 5) cílené uspořádání světa

Krása

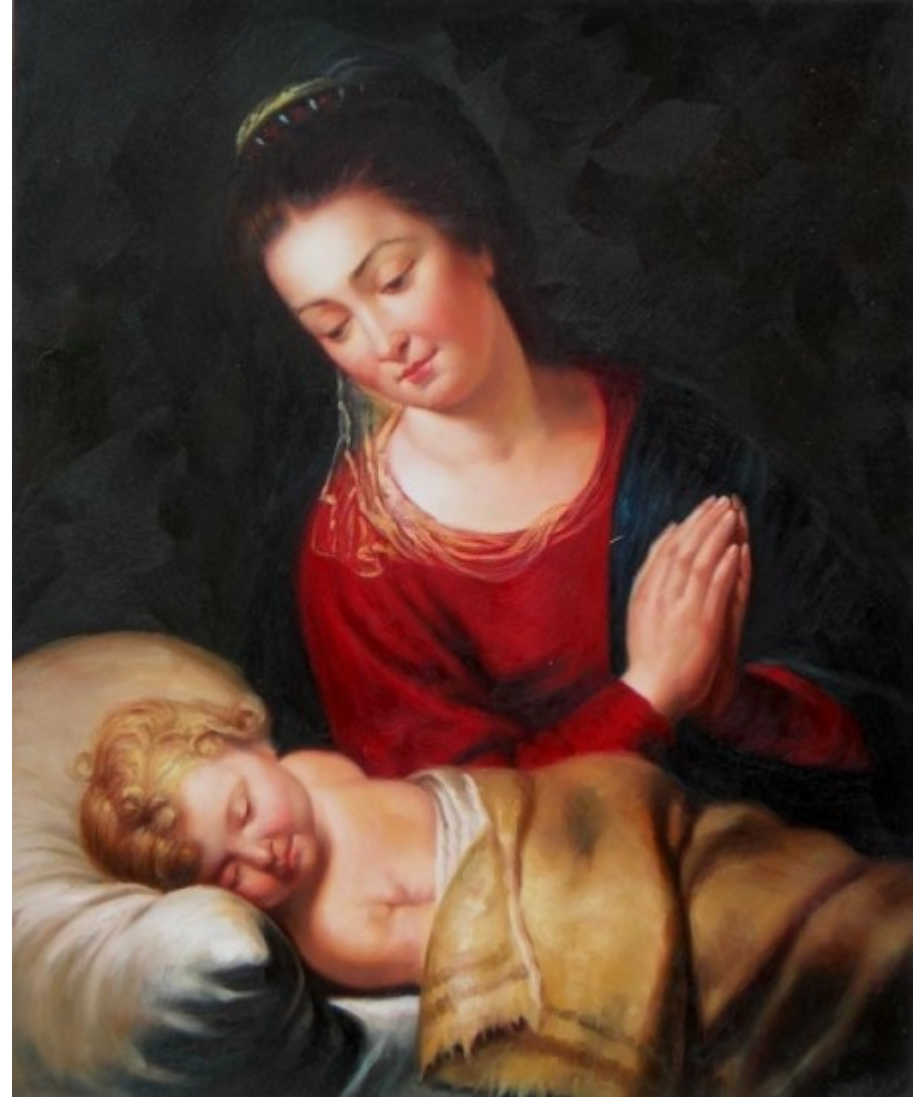
- 1) harmonie = proporcis
 - 2) jednota = integritas
 - 3) světlo = claritas
-
- „Krása je to, co spatřeno se líbí“. – návrat ke smyslovému pojetí krásy

Spor o podobizny – obrazoborectví a ikonoklasmus

- Základem debata o tom, jakou jakou úlohu mají hrát výtvarná díla v křesťanské církvi při šíření a upevňování křesťanského náboženství
- Mělo by být uctívání obrazů zakázáno jako modlářství?
- Vyvrcholení debat:koncil v roce 787 v Nikaj: „Přiznat obrazům vroucí a uctivý obdiv, nikoli však skutečné uctívání, jež podle naší víry patří pouze boží bytosti.“

V rámci těchto úvah nalezneme zajímavé postřehy o umění

- Theodulf z Orleánu
- „Je bláznivé nejen obrazy uctívat, nýbrž je i ničit. Jsou to svébytné výtvořky člověka, a proto nemohou mít žádnou mystickou funkci.“
- poukazuje na úskalí při interpretaci obrazu, který není pojmenován

františkán Bonaventura

- Dobře provedený obraz zobrazuje i to, co běžně považujeme za ošklivé jako krásné
- Např. zobrazení d'ábbla

Konec sporu o podobizny

- Tomáš Akvinský a Řehoř Veliký: „Obrazy je třeba v církvi zachovat, protože slouží negramotným.“